

Det kollektive grunnlaget
for individuell velstand

SAGT OM BOKEN

«Tore Hansens bok gir en innføring i problemstillinger i studiet av offentlige politikk som fyller et behov i den norske læreboklitteraturen. Hva er begrunnelsene for statens engasjement, hva er det offentliges rolle i en moderne velferdsstat og hvilke fordelingsmessige konsekvenser har offentlig tjenesteyting? Dette er noen av de sentrale statsvitenskapelige spørsmålene som boka diskuterer.»

MARIT REITAN, professor i statsvitenskap, NTNU

«Tore Hansen har skrevet en fremragende lærebok om studiet av offentlig politikk. Det klassiske utgangspunktet som kan oppsummeres i spørsmålene: 'hvem får hva, når og hvordan', er utvidet med et 'hvorfor', som behandler begrunnelsene for politiske vedtak. Boken gir en velkomponert, nøktern analyse av fremveksten av og status for offentlig sektor og den norske velferdsstaten, med mange komparative sideblikk.»

STEIN KUHNLE, professor i sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen

«*Det kollektive grunnlaget for individuell velstand* gir en solid og bred innføring offentlig politikk. Boken tilbyr oversikt over sentrale begreper og resonnementer fra internasjonal faglitteratur. Den er rikt illustrert, og viser hva offentlig politikk er, hvordan politikk utformes, og kanskje viktigst av alt – hvilke effekter politikken har. Særlig verdifulle er eksemplene fra utformingen av norsk offentlig politikk.»

RUNE J. SØRENSEN, professor i statsvitenskap, Handelshøyskolen BI

«Dette er en bok vi som underviser i offentlig politikk har ventet på, lenge. Jeg har flere ganger tenkt at jeg burde forsøke å skrive den selv, men at Tore Hansen nå har gjort det, er en langt bedre løsning. Den fyller et hull i litteraturen og vil være svært nyttig for alle som studerer offentlig politikk enten det nå er innenfor rammen av et statsvitenskapelig eller økonomisk-administrativt studium.»

BENT SOFUS TRANØY, professor i statsvitenskap ved
Høgskolen i Hedmark og Markedshøyskolen

Tore Hansen

Det kollektive grunnlaget for individuell velstand

En innføring i offentlig politikk
og økonomi

GAFFELEN DAMM
AKADEMISK

© CAPPELEN DAMM AS 2016
ISBN 978-82-02-48979-3

1. utgave, 1. opplag 2016

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Cappelen Damm AS er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Illustrasjoner: David Keeping
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Sats: Laboremus Oslo AS
Trykk og innbinding: Livonia Print SIA, Latvia

Boken er utgitt med støtte fra Kunnskapsdepartementet
v/Lærebokutvalget for høyere utdanning.

www.cda.no
akademisk@cappelendamm.no

Til Filip, Sofie og Natalie

Innhold

Kapittel 1

Om å studere offentlig politikk 13

- 1.1 Innledning 13
- 1.2 Politikkbegrepet 18
- 1.3 Politikkens forankring i målsettinger 21
- 1.4 Laissez-faire og maktens to ansikter 26
- 1.5 Avslutning 28

Kapittel 2

Begrunnelser for offentlig politikk 30

- 2.1 Innledning 30
- 2.2 Markedssvikt som begrunnelse for offentlig virksomhet 31
- 2.3 Offentlige budsjetter - formål og funksjoner 34
  - 2.3.1 Allokering 35
  - 2.3.2 Fordelingsfunksjonen 42
  - 2.3.3 Stabiliseringsfunksjonen 45
- 2.4 Avslutning 46

Kapittel 3

Størrelsen på offentlig sektor 49

- 3.1 Innledning 49
- 3.2 Størrelsen på offentlige utgifter og inntekter 50
- 3.3 Sammensetningen av offentlige inntekter 57
- 3.4 Teorier om utgiftsbeslutninger 61
- 3.5 Avslutning 72

Kapittel 4

Fra minimumsstat til velferdsstat 73

- 4.1 Innledning 73
- 4.2 Fra allokering- til fordelingspolitikk 74

- 4.3 Kommunene som ytere av velferdstjenester 79
- 4.4 Finansieringen av kommunal virksomhet 88
- 4.5 De små stegs revolusjon? 90
- 4.6 Avslutning 95

Kapittel 5

Om utformingen av offentlig politikk 97

- 5.1 Innledning 97
- 5.2 Det rasjonelle beslutningsidealet 98
- 5.3 Om å fornye offentlig politikk 99
- 5.4 Fra utredning til vedtak 103
- 5.5 Hvilke policy-områder blir gjort til gjenstand for større utredninger? 111
- 5.6 Avslutning 114

Kapittel 6

Demokratisk borgerskap og offentlig politikk 115

- 6.1 Innledning 115
- 6.2 Velgere og brukere 117
- 6.3 Borgerroller og velferdsstat 123
- 6.4 Borgerroller og institusjonelle rammer 125
- 6.5 Avslutning 132

Kapittel 7

Bidrar offentlig politikk til enjevnere sosial fordeling av levekår? 135

- 7.1 Innledning 135
- 7.2 Velferdsstaten og offentlig fordelingspolitikk 137
- 7.3 Ulikhet og offentlig politikk 140
- 7.4 Behov og etterspørsel 144
- 7.5 Avslutning 149

Kapittel 8

Spiller politikk noen rolle? 151

- 8.1 Innledning 151
- 8.2 Parti eller sosioøkonomiske behov 152
- 8.3 Budsjettfunksjoner som politiske kamparenaer 156
- 8.4 Avslutning 159

Litteratur 160

Stikkordregister 166

Om forfatteren 173